

פתיחת קופסאות אריזות ובקבוקים בשבת – שיעורים 1-2

מלאכות בונה/סותר/מכה בפטיש/קורע/מחתך

פתיחת קופסאות שימורים בשבת

הנדון: מלאכות בונה/סותר/מכה בפטיש

מלאכת סותר

מה המלאכה הראשונה שעולה לנו בראש לגבי פתיחת קופסת שימורים? לכאורה מלאכת סותר! שכן על ידי הסרת המכסה של הקופסה, הורסים את הכלי.

רוב הפוסקים כתבו שלא שייך בזה מלאכת סותר. למה? כיון שמבואר בשולחן ערוך **שמלאכת סותר נאמרה רק בכלי חשוב**, ולא בכלי רעוע שלא עומד לשימוש חוזר (סימן שיד סעיף א. כלי זה מכונה "מוסתקיי").

מלאכת מכה בפטיש (מתקן מנא):

הגמרא אומרת שמותר לשבור בשבת חבית גרועה בשביל לקחת ממנה את האוכל שבה, ובלבד שלא יעשה בה פתח נאה. כלומר מותר לשבור כדי להגיע לאוכל, אבל אסור לכוון לעשות פתח שהוא חשוב בפני עצמו (מובא בשולחן ערוך בסי' שיי"ד סעיף א. וע"ע בכף החיים סי' שיד אות לח. וכ"כ בשש"כ פ"ט הערה י-יא. ובחזו"ע שבת ח"ה עמ' שעט).

מסקנא: להרבה פוסקים אין חשש בפתיחת קופסאות שימורים אם אכן אין בכוונתו לעשות שימוש חוזר בקופסה.

שיטת החזון איש: אסור לפתוח קופסת שימורים משום מלאכת בונה. מלאכת בונה??? מה הקשר? תשובה: בשעה שהכלי אטום, הוא לא נחשב כלי, ובשעת פתיחתו הופכים אותו לכלי, ויש לו חשיבות של כלי, כיון שרגילים להשאיר בו לכמה ימים את האוכל שבו (חזו"א סי' נא, יא).

ולכל השיטות אסור לפתוח קופסאות שימורים בשבת אם מתכוונים להשתמש בו לאחר הריקון של האוכל (שאז מתייחסים לכלי ככלי גמור, ויש כאן מלאכת סותר, או מכה בפטיש. ולחזו"א בונה. ע"ע בשש"כ פ"ט הערה טו).

פתיחת בקבוקים ופחיות

הנדון: מלאכת מחתך/ מכה בפטיש.

פתיחת פחיות שתיה: יש שאסרו לפתוח פחית שתיה, כיון שעל ידי משיכת הלשונית נוצר פתח נאה, ואולי יש בזה תיקון כלי. וכן משום מלאכת מחתך, משום שנוצר כאן פתח מתוכנן לפי מידה (ע"ע באורחות שבת פ"א הערה סא).

ויש מתירים כיון שזורקים את פחית מיד לאחר השתיה אין על הפחית שם של כלי, וממילא לא שייך בזה מלאכת מכה בפטיש. שכן מלאכת מכה בפטיש נאמרה בכלי. ומלאכת מחתך אין בזה, כיון שאין האדם מתכנן לעשות פתח לפי מידה, אלא רק פותח לפי הנוחות – לפי מה שהיצרן יצר. וכן לא שייך לומר מלאכת מחתך בדבר שהוא לא כלי (מנחת שלמה ח"ב סי' יב).

פתיחת בקבוק עם פקק פלסטיק, שבשעת פתיחת הפקק נפרדת ממנו הטבעת המחוברת לו.

פתיחת קופסאות אריזות ובקבוקים בשבת – שיעורים 1-2

יש שאסרו: משום מלאכת מכה בפטיש, כיון שכל עוד הטבעת מחוברת לפקק, אין היא ראויה לשימוש של פקק. ובפתיחת הפקק מפרידים את הפקק מהטבעת ובכך יוצרים ומכשירים את הפקק לשימוש. ויש שחששו בזה משום מחתך.

ויש שהתירו: כיון שפקק ההברגה מוכן לשימוש עוד לפני שחיברו אותו לבקבוק, ולמלאכת מחתך אין לחוש, כפי שהתבאר בפתיחת פחית (עיין אורחות שבת פ"ב הערה לא. ובחזו"ע ח"ה עמ' שפד שהתיר).

פתיחת בקבוק עם פקק מתכת: חלק מהפוסקים שמתירים פתיחת פקק פלסטיק, אוסרים לפתוח פקק מתכת משום שמשעה שהפקק מתהדק סביב הבקבוק בבית חרושת, אינו ראוי לשימוש עד שתוסר ממנו הטבעת, ממילא הסרת הטבעת נחשבת כעשיית ויצירת הפקק (נשי"כ פ"ט סי"ז, אך אם ינקב תחילה את הפקק, יהיה מותר לפתוח אותו כיון שלא יוצר בזה שום כלי, שהרי הפקק מנוקב ולא ראוי לשימוש חוזר). ויש שהתירו גם בזה, כיון שגם בשעה שהפקק מהודק לצוואר הבקבוק יש עליו שם כלי (חזו"ע שבת ח"ה עמ' שעג. אור לציון פכ"ז תשובה ח, וגם לשיטתם טוב להחמיר לפתוח מערב שבת).

פתיחת פקק שעם או כתר (כמו הפקק של הבירה): לכו"ע מותר לפתוח, כיון שהם אינם באמת מחוברים לכלי, אז לא שייך בזה בונה או סותר או יצירת כלי (עיין במשנ"ב בסי' שיד, כג).

אריזות – חטיפים, שקית חלב וכדו'

הנדון: מלאכת קורע / מכה בפטיש.

פתיחת השקית בצורת השחתה: בסי' שיד סעיף ח מובא שמותר לפתוח אותן ולקרוע אותן. מה זה חותלות? הוא כעין סל שעשוי מכפות תמרים, ונותנים בתוכן תמרים כדי לייבשן. וכתוב שמותר לקרוע את הסל הזה כדי להגיע לתמרים. למה מותר? למה אין כאן קורע? תשובה: שאין על הסל הזה שם של כלי בכלל, והוא טפל לגמרי לתמרים. וכמו שמותר לשבור את האגוז כדי להגיע לאוכל שבו, ואין חשש של עשיית כלי, כיון שלקליפה אין שום חשיבות בפני עצמה, אלא כל מטרתה לשמור על הפרי, כך גם בחותלות.

יש שרצו לומר, שמותר לפתוח אריזות חד פעמיות כגון של ממתקים וחלב, בכל אופן, כיון שאין על זה שם של כלי. ולשיטתם מותר לפתוח שקית חלב בצורה רגילה, אפילו על ידי הקנקומט.

ויש שהתירו רק אם קורע ומשחית את האריזה אבל אם פותח את האריזה בצורה יפה, כן יש בזה שם מלאכת קורע (עיין בזה באורחות שבת פ"ב בפתיחה וכן באות ו. והאור לציון ח"ב פכ"ז, ובחזו"ע שבת ח"ה מתקן מנא סעיף יד, התירו בכל אופן עי"ש).

קריעה במקום האותיות: לדעת המשנ"ב בסי' ש"מ אסור לקרוע את האותיות כיון שזה נחשב מחיקה, אך דעת הגרע"י שמעיקר הדין מותר לקרוע במקום האותיות והמחמיר תע"ב.

שיעורי בית לשבת: אנחנו צריכים לברר לעצמינו לפני שבת, איך ננהג במקרים הבאים:

האם נפתח בקבוק סגור בשבת – בקבוק עם פקק פלסטיק ובקבוק עם פקק מתכת.

האם נפתח קופסת שימורים (בין אם יש לשונית פתיחה ובין אם אין).

פתיחת אריזות של חטיפים שמשמשים בתכולתם מיד וזורקים את האריזה.

פתיחת אריזות שמשמשים את התכולה לזמן מה, ורק לאחר מכן זורקים את האריזה, כגון שקית חלב.